

Den "store allianse"

Taler

Arne Ording

Dato

16 mars 1943

Sted

London radio

1 I den tyske propaganda finner vi ofte at det trekkes sammenligninger mellom
Fredrik II, den «store», av Preussen og Adolf Hitler. Fredrik av Preussen har
alltid vært en nasjonalhelt i Tyskland, og under nazismen er han blitt fremstilt
som en forløper for Hitler. Det er laget en legende om ham, men den virkelige
5 Fredrik var en helt annen enn den som vi møter i tyske lærebøker, og det var ikke
stor personlig likhet mellom ham og Hitler. Fredrik sto på høyden av sin tids,
det 18. århundres, kultur, han var venn av den berømte filosof og reformator
Voltaire, han skrev filosofiske avhandlinger og franske vers. Han foraktet både
de innskrenkede tyske spissborgere og de brutale og usiviliserte preussiske
10 junkerne. For øvrig var han en kaldblodig kyniker og en hensynsløs
maktpolitiker. Hitler er kulturelt og intellektuelt sett en typisk tysk småborger,
halvdannet og sentimental og brutal på en gang, han er full av den rotløse
oppkomlings mindreverdigfølelse og hat, og han er en på samme tid slu og
hysterisk fanatiker.

15 Politisk sett er det likevel en viss likhet mellom dem. De fører begge en
hensynsløs erobrerpolitikk, og de har begge vist en suveren forakt både for
internasjonale avtaler og for alminnelig menneskelig anstendighet. Likheten går
imidlertid lenger, og det er ikke noe tilfelle at den tyske pressen fremhever denne
20 likheten akkurat nå. Under 7-årskrigen fra 1756 til 1763 kjempet Fredrik II mot
tidens tre mektigste stormakter, Frankrike, Østerrike og Russland på en gang.
Han vant mange seire. Det skyldtes dels at han hadde en god hær og forsto å
utnytte sine ressurser mer systematisk enn sine motstandere, dels at han kjempet
på de «indre linjer» og derfor ofte kunne slå sine motstandere enkeltvis. Men
25 når han klarte seg gjennom 7-årskrigen, skyldtes det først og fremst at
motstanderne var uenige innbyrdes, og han ble reddet fra undergangen ved at
Russland brøt ut av koalisjonen.

Det er ikke underlig at den tyske propagandaen stiller Fredrik II opp som et

eksempel. Hitler kjemper i en gigantisk målestokk den samme kamp. Han står overfor en koalisjon som ikke bare har større hjelpekilder, men som også er i ferd med å sikre seg en militær overmakt. Den tyske krigsmaskinen er ennå ikke knekket, og den kan ennå vinne seire, men militært sett er det bare et spørsmål om tid når den vil bukke under. Bare på en måte kan Hitler-Tyskland reddes fra 35 undergangen: Ved å sprengte koalisjonen, altså ved politiske midler. Dette er forklaringen til propagandaen om det bolsjevikiske spøkelse og til den systematiske spredning av rykter om at russerne vil legge under seg hele det europeiske fastland. Tyskerne håper at vestmaktene vil slutte separatfred, eller i 40 det minste at de vil unnlate å gå til angrep på fastlandet, fordi dette vil sette den røde arme i stand til å rykke videre fram mot vest. Det er på den annen side slett ikke umulig at iallfall en del av den tyske hærledelse også ville være villig til en separatferd i øst.

45 Tysklands siste håp er å sprengte koalisjonen. På den annen side er det en betingelse for de alliertes seier at koalisjonen styrkes og utbygges. Det er ikke bare nødvendig for å vinne krigen, det er også nødvendig hvis det skal lykkes å legge grunnlaget for en varig fred etter seiren. Visepresident Wallace holdt for en kort tid siden en oppsiktsvekkende tale hvor han stilte problemet klart. Det var, 50 sa visepresident Wallace, tre forskjellige livsanskuelser i verden i dag. Det var det nazistiske, som hevder at «herrefolkets har rett til å herske over andre folk med vold. Denne lære må utryddes hvis det skal være noe håp om fred i verden. Den annen var den marxistiske. Også den kunne være en fare for freden i fremtiden hvis dens tilhengere søkte å fremkalle en verdensrevolusjon. Sovjet-Samveldet 55 hadde imidlertid oppgitt den internasjonale «trotskisme» og derved åpnet muligheten for et samarbeid med de stater som bekjenner seg til Vestens demokrati. Hvis demokratiene ikke benyttet seg av denne mulighet, men forsøkte å holde Sovjet-Samveldet utenfor, ville det bety at vi måtte forberede oss på en tredje verdenskrig. Demokratiene, som bygger på rettssikkerhet og 60 politisk og åndelig frihet, må imidlertid på sin side søke å løse de økonomiske og sosiale problemer. Erfaringen viser at også massearbeidsløshet, kriser og økonomisk nasjonalisme fører til kapprustning og krig.

Grunnlaget for det internasjonale samarbeid i fremtiden må legges mellom de 65 forente nasjoner under krigen. Det er både en politisk, en økonomisk og en militær oppgave, og den reiser mange problemer. Det utføres for tiden, særlig i Storbritannia og De forente stater, et stort planleggende arbeid, og det utkommer et utall av skrifter om etterkrigsproblemene. De bringer fram meget

70 interessant materiale, men det beste grunnlag for internasjonalt samarbeid i
fremtiden legges ved det praktiske samarbeid som springer fram av krigen selv.
De små nasjoner kan her yte en betydelig innsats, men det avgjørende er
forholdet mellom de ledende stormakter. I De forente stater, som tidligere har
75 kunnet leve trygt under beskyttelse av to oseaner, er det ennå en isolasjonistisk
retning. Men Statene vil aldri mer vende tilbake til forholdene i 1920-årene, og
det store flertall av det amerikanske folk forstår at Statene denne gang ikke uten
videre kan trekke seg tilbake fra den øvrige del av verden etter krigen, selv om
man ennå ikke er klar over formene for det internasjonale samarbeid i
fremtiden. Den gammeldagse isolasjonismen er også på tilbakegang i det
80 republikanske parti, selv om de færreste vil gå så langt som republikaneren,
guvernør Stassen i Minnesota, som har tatt til orde for opprettelsen av et
verdensparlament. Vedtagelsen av låne- og leieloven i mars 1941 var et
avgjørende brudd med den tradisjonelle politikk, og overfallet på Pearl Harbour
var et hardt slag for isolasjonismen. I forrige uke vedtok representantenes hoia
85 mot 6 stemmer og senatet enstemmig å fornye låne- og leieloven. Det er et
vitnesbyrd om at folket i Statene forstår at det ikke her dreier seg om hjelp til
andre, men om å beskytte Statenes egne interesser.

Også i Storbritannia har man tidligere i visse perioder hatt en isolasjonistisk
90 retning som mente at imperiet kunne være seg selv nok. I dag er det neppe noen
ansvarlig britisk politiker som ikke er klar over at Storbritannias skjebne er
knyttet både til det européiske fastland og til Amerika. Storbritannia har mange
betingelser for å være brobygger mellom de allierte i øst og vest. Dette er en del
av bakgrunnen for Edens besøk i Amerika. Det er ingen hemmelighet at han er
95 særlig interessert for å utbygge samarbeidet mellom Sovjet-Samveldet og
vestmaktene, og den allianse som ble sluttet mellom Storbritannia og Sovjet-
Samveldet i mai i fjor, var det første skritt på veien. Krigen har ført til at det er
opprettet en rekke økonomiske, administrative og militære fellesorganer mellom
Storbritannia og Statene, og i London arbeider en komité under ledelse av Sir
100 Fredrik Leith Ross som består av representanter for Storbritannia og de
okkuperte land, med å forberede løsningen av forsyningsproblemer i de
okkuperte land etterat de er blitt befridd. Nylig har Sumner Welles meddelt at
det i nær framtid vil bli sammenkalt en interalliert konferanse i Washington som
skal behandle de økonomiske etterkrigsproblemer. Her vil også Sovjet-
105 Samveldet og Kina bli representert. Man regner med at det etter krigen vil bli en
lang våpenstillstandsperiode før den endelige fred blir sluttet. Vi må også regne
med at krigen mot Japan vil vare i atskillig tid etterat Tyskland er slått. Men det

forhindrer ikke at en rekke spørsmål må løses med en gang så snart
110 fiendtlighetene er avsluttet, og hvis de allierte ikke var blitt enig om dem på
forhånd, ville man risikere kaotiske tilstander.

Sovjet-Samveldet betraktet i tiden mellom de to kriger av mange grunner de
kapitalistiske land i vest med mistro, men det tyske overfallet viste at heller ikke
115 Samveldet kunne finne sikkerhet i isolasjon. Samveldet har hittil båret den
tyngste byrde i den felles kamp selv om det på forskjellig vis har mottatt støtte
fra sine allierte. Roosevelt og Churchill erklærte imidlertid på møtet i
Casablanca at Statene og Storbritannia så snart som mulig vil åpne en ny front i
Europa. Den felles kamp på fastlandet vil besegle Tysklands skjebne, og den vil
120 også skape det beste grunnlag for et tillitsfullt samarbeid i fremtiden.

Kilde

Arne Ording: 100 kronikker. Oslo 1946, s. 205-209.

125 **Emner**

Andre verdenskrig, Krig, Nazisme, Radiotale

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/den-store-allianse>

130

135

140

145